

# MANNEN SOM INTE SETT SIN FRU NAKEN OCH ANDRA MÄNNISKOÖDEN PÅ SKOTTFJÄLLET

Av Märta Andersson Gullholmen

## Ur Lysekilsposten

Må dessa tysta blad berätta minnen ifrån flydda dar. Uppe bland Bohusläns berg fanns många människor som levde mycket fattigt. Det är om några av dem jag vill berätta. Fadern hette Karl, han hade varit soldat men måste sluta. Han var hjärtsjuk. Då fick han arrendera ett torp uppe på Skottefjället. Det var en stor barnaskara han hade. Hustrun hade täta barnsängar. Det var många munnar att mätta och mycket fattigt. Äldsta dottern fick hjälpa till i hemmet. Hon hette Karin. 7 barn hade de redan. Men nu skulle det komma ett till. Karl fick ta på sig och gå efter barnmorskan. Karin var nervös. Mor hade svåra plågor. Skulle det komma hjälp, eller skulle Karin få hjälpa sin mor. Hon fick order av mor att elda i spisen. Och sätta på mycket vatten tills hjälpen kom. Så skulle hon också klä de små barnen som hon skulle gå till faster med när far kom hem. Barnen var rädda. Varför är mor sjuk. Hemmet var litet, ett kök och en kammare. Så barnen fick ligga fyra i kökssoffor. Karin skulle även ta fram det lilla av linne de hade. Det var inte mycket, men mor hade sparat det till sådana här tillfällen. När hon utfört sitt arbete tyckte hon att hon var alldeles ensam. Hon tittade ut genom de små fönstren som inte släppte in mycket ljus. Ingen såg hon på stigen utanför. Men hon visste att far hade en och en halv timme ner och lika mycket tillbaka. Så att det tog tre timmar för far att gå. Vad skulle hon göra. I sin nöd vände hon sig till Gud. Hon föll på knä och bad. Gode Gud låt mor få leva. Många och heta böner bad hon. Hon var van vid att vända sig till Gud med alla sina problem. När hon reste sig hörde hon mors klagan. Karin spanade ut genom rutan. Ingen hjälp fanns ännu att få. Det blev en lång väntan för henne. Till slut kom far med barnmorskan. Nu kunde hon andas ut nu kom hjälpen. När barnmorskan fått kaffe och blivit hemmastadd packade hon upp sina instrument. Det förvarades i ett knyte. När hon vecklade upp tyget, kände Karin en fruktansvärd stank. Alla instrumenten var blodiga. Det fanns levrat blod på dem. Dessa tog hon in till Mor. Karin kände som om hon ville kräkas och gick utanför. Frampå dagen föddes ett litet gossebarn. Mor låg i hög feber. Hon hade fått barnsängsfeber, en sjukdom som många fick. Efter några dagar fick de större barnen gå in till mor och ta farväl. Hon tänkte säkert, hur ska det gå för oss som hon älskade och hade satt till världen. Mor gick bort från alla sina små. Begravningen var snart över. Vi var ensamma far och åtta små barn. Vem skulle ta hand om oss Men tiden läker alla sår. Snart hade far fått tag i en flicka som skulle hjälpa honom med alla sina barn. Det var en rar och snäll liten tös, som hade kommit till dem. Arbetet gick som en dans och barnen skötte hon och var snäll mot. Karl gick uppe i skogen och drömde om henne. Skulle han våga fria till henne? Barnen var flinka och plockade bär i skogen. De större barnen gick i skolan. De hade en och en halv timmas väg ner till skolan. De fick gå den lilla stigen i alla väder. En eftermiddag skulle alla barnen gå till skogen och plocka bär. Karl fick en liten stund med Beata. Och då bestämdes det att de skulle

bli man och hustru. Det var en stor familj som den unga flickan fick ta hand om. På söndag gick Karl och Beata till kyrkan. Det var första lysningen för dem. Hand i hand gick de dit . Några av de större barnen var med. Karin fick stanna hemma och passa de minsta barnen. Det var på våren och lövträden slog ut. Allt var tyst och stilla i skogen. De gick hand i hand och livet log mot dem. Efter en tid gifte de sig. Det var fattigt men ändå klarade de sig. En flicka från det första äktenskapet blev plötsligt sjuk. Hon andades så tungt i bröstet. Det hävde sig upp och ned så hastigt. Troligen var det lunginflammation. Febern steg och far och mor visste ej vad de skulle göra. En kväll såg far ut genom fönstret. Han sa då att i natt kommer Agda att dö. På ett av träden satt en stor svart fågel och det skulle betyda att någon i huset skulle dö i natt. Agda blev sämre och sämre. På natten frågade mor sin flicka, om hon skulle läsa eller sjunga något för henne. Men hon slog för sig; med händerna och sade: Jag vill inte att någon läser eller sjunger. Det är så ljust vid min säng. Jag är buren på; änglavingar och de spelar så vackert. De är nog här för att hämta mej. Innan natten var slut var Agda död. Hon var bara 14 år. Och i blomman av sin ungdom. Det blev begravning och hon blev snart glömd för oss alla.

Bland grannarna var många snälla. Ibland var det originella människor som levde här uppe i bergen. En berättas det om att han före jul var till affären och köpte sirap. Det var vanligt att man till jul bakade pepparkakor och till julgröten skulle man också ha sirap. När de skulle ta fram sirapen var den alldeles full av möss. Men eftersom de ej hade råd att köpa mer tog han upp en och en av mössen och slickade av dem alla tills burken var tom. Resten av sirapen fick de använda till pepparkakor och i julgröten.

En annan historia om en man som aldrig hade sett sin fru naken. Det var ju så att det var trångt i kammare och kök. Inne i huset var det skumt och det sexuella fick de sköta öm när barnen somnat och det blev mörkt. Men nu ville han se vad frun gömde under de långa kjolarna. Han åkte då ner till affären och köpte en stor tändsticksask. När han kom hem körde han ut alla barnen och låste dörren. Så lade han upp sin fru på köksbordet. Tände tändsticka efter tändsticka. Och det sägs att han ej slutade förrän asken, var tom.

Många barn föddes i stugorna. Karl och Beata fick 8 barn. En del av barnen i första giftet var utflugna, och hade arbete på olika platser. Även Karin hade flyttat och gift sig. I stugan som var trång låg barnen tätt i soffor. Ibland när det var kallt på vintern var det gott att ligga tätt tillsammans. En gång var två av bröderna på väg hem till sitt barndomshem. De träffades på tåget, men kände ej Igen varandra. De pratade om vad de gjorde. Den ene var handelsresande och reste runt med knappar och nålar m.m. Det blev så att den ene gick av i Gläborg medan den andre gick av i Hallinden. Stig som gick av i Gläborg kom först hem och Karl och Beata satt och drack kaffe och då fick även Stig en kopp och gjorde sällskap. När de nu satt där kom plötsligt Anders ut på vägen till huset. Stig fick se honom och sa att nu kommer den nasaren hit, som jag mötte på tåget, han tror väl att han skall få sålt något här. Men pappa Karl skrattade och såg på sin son och sade: Känner du inte igen din egen bror. Då blev det glädje i stugan. De hade ej träffats sen de reste ut i världen. Men nu tyckte de att det var roligt att de förenades igen.

Det var även en del ledsamheter som hände. En av grannarna gick ut i skogen och hängde sig. Han var sjuk och orkade ej leva mer. När han levde gick han ofta ut i skogen och samlade ved

och pinnar till spisen. Grannarna kände honom som en rar och trivsamt gubbe, med ett knippe ved på ryggen.

Alla häruppe på Skottefjället trodde på spöken och gästar. Det var så att några fruar på fjället skulle gå runt och bjuda på luciakaffe. Men en av deras män tänkte, att nu skulle han skrämman dem. Så när hon och några kom med kaffe och lussekattor, fick de se en gubbe med ett knippe ved på ryggen. De trodde genast att det var han som hade hängt sig som gick igen. Det blev ett förskräckligt väsen. Kaffet och alltsammans ramlade i backen och luciorna sprang var och en till sitt.

En utav Karls flickor blev sjuk. Hon hade svår astma. Pappa Karl var tvungen att gå till stationen och be doktorn komma. Ja, han skulle komma om han fick en flaska konjak. Karl fick gå till en som hade starkvaror på lager och låna. Frampå eftermiddagen kom doktorn. Först satte han sig och drack upp konjaken. Sedan blev han kissnödig och det blev en stor och våt fläck under stolen. Han gick inte ut och förrättade sina behov. Sedan gick han och tittade på Amalia. Han sa till modern: Det är inget farligt, hon har bara fått kosjuka. Sedan skulle modern gå ut i hönsgården och hämta in en fjäder. Den skulle hon doppa i en flaska droppar och sedan skulle hon köra fjädern så långt ner i halsen som möjligt. Något annat botemedel hade han ej. Mor gjorde som han sa och Amalia kräktes och blev sämre. Så mor och far fick själva pyssla om sin flicka som blev bättre än av doktorsn vård.

En dag sa far att alla sju barnen skulle gå till faster och vara där med natten. Mor var inte bra. Dagen därpå fick de gå hem igen. På vägen hem plockade de en bukett nattvioler till Mor. När de kom hem hade de fått en liten syster och mor var frisk och glad igen, och nu var de åtta syskon. En dag skulle Mor Beata tvätta. Det var på våren och det blåste en kall vind. Någon tvättstuga hade de ej. Mor fick stå vid en bäck och tvätta. Hon blev varm och svett. Sedan frös hon. Det var den sista tvätten som mor Beata gjorde. Hon blev förkyld och fick lunginflammation. Hon kämpade och försökte hålla sig fast vid livet. Hon hade så många smått att ta hand om. Men det hjälpte ej mycket. Mor Beata kände att hon snart skulle lämna de sina som var så kära för henne. Då ville hon att alla barnen skulle komma in till henne, så att vi fick säga adjö till henne. Den minsta flickan Kristina ville upp i sängen till henne. På den tiden ammaden barnen tills de var 3 år. Men nu kunde eller orkade modern ej ta upp henne. Det blev ett gripande avsked för alla. Dagen därpå dog mor. Hon bars ut på ett sofflock i ladan. Där låg hon en vecka innan kistan kom. Fadern var nu svårt hjärtsjuk. Han orkade ej mycket. Varje morgon gick barnen ut och kammade hennes hår och kelade med henne. De kunde ej begripa varför mor låg där. Sen ordnades det med kista, och det var svårt under jordfästningen för de av barnen som förstod att de aldrig skulle få se mor igen. Den minsta flickan Kristina var far tvungen att lämna bort. Det var för besvärligt att sköta henne. Då kom en bekant som bodde i skärgården hem till Karl. Han lovade att ta sig an henne. Han skulle ju få pengar av honom och även av kommunen. En summa pengar som han hade under huvudkudden försvann. Han skulle ha dessa pengar till sin kista. Karl sa till den som tog hand om Kristina att om han ej var snäll mot henne, skulle han komma efter sin död och krama och nypa honom. Karl var då mycket sjuk. Hans hjärta arbetade ej som det skulle. Han blev svullen i kroppen. Snart orkade han ej att vara uppe. Barnen fick sköta honom. Det sista fick han sätta burkar i sängen så att vattnet fick rinna i det. 1,5 år efter Beatas död fick även Karl

sluta. Under sin sjukdomstid sa Karl, att den dag han skulle jordfastas skulle alla grenar hänga ned på marken och det stämde. Den dagen var det fruktansvärt med snö, och alla grenar hängde på marken. Karin som ju var gift och hade barn själv var den söndagen till kyrkan när de gjorde tacksägelse för fadern. Hon visste inget förut utan skyndade upp till barnen och försökte hjälpa dem.

Nu var hela familjen upplöst. Möblerna som var i huset blev staplade utanför fasters hus. På kvällen skulle några ungdomar ut och dansa. Då ordnade två utav pojkarna som var hemma med snören om möblerna och när ungdomarna kom hem på kvällen drog de i snöret så att alla möblerna ramlade ner. Det blev rop och skrik, alla trodde att det varit ett spöke där. Till sist kom de in och fick stängt om sig och lugnat ner sig. Nu blev alla syskonen skingrade. Kristina fick det svårt i det första fosterhemmet. Ingen barnavårdsnämnd brydde sig om barn på den tiden. Ledsen var hon efter avskedet. Sina syskon skulle hon nog ej få träffa igen. Första julen efter det hon hade kommit till sitt nya hem var svår.

Det var sed att julklapparna kastades in genom dörren på julafton. Och på julafton kom mycket riktigt genom dörren julklappar. Kristina gjorde som de andra barnen att ta något. Men fick då stryk och satt in i det kalla skafferiet på en kökssoffa. Hon fick aldrig sitta med vid bordet utan hennes plats var i det mörka och kalla skafferiet. Det mörka och kalla var hennes fasa och något som hon aldrig kunde glömma.

Huset som vi bodde i var gammalt. Där fanns mycket spindlar och småkryp. Det roligaste fosterfadern hade var att få tag i en spindel och få Kristina placerad i en vrå och släppa den på henne. Kristina blev skadad utav allt hon fick uppleva. En påsk skulle söndagsskolan ha fest. Den som skulle vara med skulle ha med sig 25 öre. Deras egna barn fick gå. Men Kristina fick ej någon peng så att hon kunde gå. Så hon satt och snyftade. Då kom en grannfru och frågade henne varför hon gråt. Hon talade om det och då fick hon 25 öre av henne. Hon blev så glad att hon gick in och visade det. Då tog de pengarna från henne och slängde in henne i skafferiet. Kristina blev rädd för allt som var mörkt. Detta visste fosterfadern. Han tog henne på vintern på en kälke och körde henne ner i den mörka svarta brunnen. Då fiskade han upp henne och det var en hysterisk liten flicka, som kom upp. Nu hade grannfamiljerna fått upp ögonen på vad som hände i huset bredvid dem. De anmälde det för kommunen och nu skulle hon få ett nytt fosterhem, Grannarna skramlade och köpte en docka till henne. Den sov och kunde säga Mamma. Kristina älskade den. Det var en rädd och skadad flicka de fick ta hand om. Det första de fick göra var att köpa kläder. Kristina var en trashank som kom till dem. Skorna som hon fick var svarta lackskor med en rosett på. På kvällen när hon lade sig satte fostermodern skorna under sängen. När hon gick ut i köket gick Kristina upp och tog skorna i famnen. Ingen skulle få ta skorna ifrån henne. Så när fostermodern kom in och tittade till henne, låg hon och höll om skorna och sov. Men Kristina hade det mycket svårt första tiden. Frampå natten, tyckte hon att en stor svart spindel var över hennes säng, den var så stor som hela väggen och lade benen på hennes bröst, hon var alldeles stel i hela kroppen och kunde ej röra sig. Till slut kom det hemska skriket och fostermodern kom upp och fick ta henne till sig i sin säng. Många nätter när de trodde att hon sov talade fosterföräldrarna om att de kanske ej kunde ha henne kvar. Hon skrek ju varenda natt. Kristina kände ingen trygghet första tiden. Inte kunde hon heller hjälpa allt som hände henne på nätterna. Men hon fick växa upp hos

dem. Till slut tänkte hon ej så mycket på att de skulle lämna henne, hon sov tryggare på nätterna. Men även sen hon blivit vuxen kan de svåra mardrömmarna komma och spindlarna är något förskräckligt att se. Snart skulle Kristina söka sig ut i världen. Sina syskon visste hon ej var dom var. Hon hade en längtan att få återse dem. Hon började på ett sjukhus. Bland dem var en patient som tittade så mycket på henne. En dag sa hon. till henne, att hon liknade en grannfru som hon hade. Hon hade samma efternamn som Kristina innan hon gifte sig. Då talade Kristina om att hon hade syskon som hon ej visste var dom var, men hon skulle gärna vilja träffa dem. Hon fick adressen och skrev till grannfrun. Det kom ett glädjande svar. Det var en syster som var återfunnen. Sedan fick hon kontakt med flera av dem. Nu var cirkeln sluten. Det hade gått bra för alla livet.

Nu har många av dem gått bort. Men barn och barnbarn finns ju. Släkten följa släktens gång.

Efter att de hade börjat fattigt kan de nu se bakåt med glädje.